



Kreatív ipar, hagyomány új köntösben

*Zalai Népi Design Stúdió, a Zala Megyei Népművészeti Egyesület alkotóközössége**

A kreativitás és közösségeink hagyományainak ápolása csupán látszólagos ellentmondás. Népművészeti szakágaink fejlődése a korábbi évszázadokban, de a közelmúltban is az újszerűen gondolkodás, a használatban lévő tárgyak, előállítási módszerek megkérdőjelezésének eredményei. Tárgyalkotó kultúránk azáltal válik minden időben az újabb fogyasztói, felhasználói generációnak izgalmassá, kersetté, hogy a mestereink egyéni tehetsége, a magas szintű szakmabeli tudást alkalmazva kibontakozik. Az egyes tájegységeik híressé válása pedig az alkotóközösségek újszerűség iránti igényességének, víziójának kitartó munkával elért közös tárgyalkotásai, ami újdonság erejével hat a fogékony környezetben.

Azok a hagyományörző közösségek alkotnak élő kultúrát, ahol a jól bevált tárgyalkotás mellett, annak a szerves táptalajából, mintegy új és erős hajtásként növekedve működnek az adott kor kulturális közegének új igényeit, kreatív alko-



tással éberren tartó fejlesztő alkotói. Ennek a belső készletéből megújuló folyamatnak napjainkban megvalósuló zalai vonatkozásába fogom bevezetni a következő gondolatok megosztásával.

Népi design

A Zala Megyei Népművészeti Egyesület 1982-ben alakult. Az egyesület tagsága, bekapcsolódva az országos népművészeti mozgalomba, 1982-83-ban megépítette a Gébárti-tó mellett lévő Kézmű-

vesek Házát. Zalaegerszeg város segítségével és fenntartásában, az egyesület szakmai háttérével és önerős munkájával az elmúlt 36 évben megteremtődtek a tárgyalkotó népművészet hagyományörzésének műhely- és eszközfeltételei.

2007-ben a Magyar Kultúra Napján Csokonai Vitéz Mihály Közösségi Díjban részesült.

Népművészeti tárgyak megújításával 2005 óta foglalkozik egyesületünk, elsőként hirdette meg „Népi design” címmel 2005-ben azt a kiállítást, mellyel úttörő szerepet vállalt a hagyományos tárgykultúra megújítási törekvéseiben.

Kézműves Egyesületünk üzleti és idegenforgalmi célú népművészeti, kézműves ajándék- és funkcionális tárgyak készítésére írt ki pályázatot. A beküldött tárgyakból kiállítást rendeztünk a Falusi Turizmus Európai Hete keretében. A pályázók konzultációkon vehettek részt az idegenforgalom és népművészet, a vidékfejlesztés és a népművészeti tárgykultúra témákban.

* A cikk alapjául szolgáló előadás a „Megtartó kultúra – a kulturális gazdaságfejlesztés jó gyakorlatai” című konferencián hangzott el Tatabányán, 2018. április 26-án.

Kézműves Akadémia

2009-2012 között a „Kézműves Akadémia I. – II.” Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló projektben módunk nyílt termékfejlesztési kurzus megvalósítására kézművesek számára, nemzetközi ajándéktárgy pályázat, nemzetközi vándorkiállítás szervezésére.

A Zalai népművészek közül 18-an vettek részt a továbbképzésen. *Csapó Angéla* szövő, Népi Iparművész, kurzusvezető a projekt eredményeként a következőket fogalmazta meg:

„A projekt lehetőséget adott népművészeinknek az eddigiektől eltérő tervezői módszerek kipróbálására, részt vehettek egy izgalmas kísérletben, melynek eredményeit egyéni alkotómunkájuk során a jövőben is alkalmazhatják, csiszolhatják, tökéletesíthetik, folytathatják.”

A tárgyak zsűrijét elismert szakemberek végezték, a következőket emelték ki konklúzióként.

Marx Mária, a Göcseji Múzeum etnográfusa szerint: „Ha a magyar népművészet nem akar múmiaként a koporsójában feküdni, amelyet időnként leporolunk egy kicsit, hanem eleven élőlényként akarjuk látni köreinkben, akkor ki kell lépni a másolásnak és a motívumok pusztá felhasználásának

köréből. Életet kell bele lehelnünk, hogy az utódaink is használható, örömteli és élő tárgyakat kapjanak tőlünk, és nekünk is örömünk teljen azok létrehozásában. Ezt a projektet erre tartom alkalmasnak.”

Kányási Holb Margit, Ferenczy Noémi-díjas textilművész, a zsűri elnökének gondolatai: „Ez a termékfejlesztő kurzus a bizonyítéka annak, hogy akár évtizedek óta mesterségüket gyakorló alkotók is új impulzusokat kaphatnak munkájukhoz. A jól megválasztott módszerek és gyakorlatok során olyan tervezői gondolkodást látnunk, amely az alkotó munkának nélkülözhetetlen feltétele. A funkció mentén való gondolkodást látni minden műfajban, ez egy biztos vezérfonalnak tűnik, mely köré az alkotók az anyagszerűséget, díszítést, formálást megfelelő módon próbálták elhelyezni. Nagyon dicséretes eredmények születtek, és az alkotók elsősorban önmagukat lepték meg azzal, hogy új adottságokat, képességeket véltek magukban felfedezni. A bemutatott munkák kínálják azt a folytatást, amely példaértékű lehet az ország kézművessége számára is.”

Az egyesületünk által szervezett képzések, meghirdetett pályázatok hatása, hogy piacképes termékek létrehozására ösztönzi a népművészeinket.

A népművészek felismerték, hogy a hagyományos funkciójú tárgyak „elavultak”, a változó társadalmi körülmények megkövetelik a termékek fejlesztését. Formatervezők bevonása a megújításba, eltérő szemléletmód segíti az innovációt. Tájegységi specifikus díszítmények népszerűsítése. Értékesítés növekedése, még csak az egyéneknél, közösségi szinten még nem valósult meg. Folyamatos megújulás eredményeként a rendezvényeken visszatérő vendégek, vásárlók.

2014 során egyesületünk az Egerszegi Sport- és Turizmus Kft.-vel közösen pályázatot hirdetett „Göcsej hagyományos kézműves értékei, Népi Design Ajándéktárgyak” címmel, mely a tájspecifikus tárgyak megújítását tűzte ki célul.

Zalai Népi Design Stúdió



Az előzmények ismertetéséből kiderül, milyen hosszú folyamat áll mögöttünk a tárgymegújítás terén, fontos eredményeket értünk el, munkák folytatásának létjogosultsága van.

Mindezeket figyelembe véve fontosnak éreztük életre hívni a Zalai Népi Design Stúdiót, mely 2016 őszén alakult meg, az egyesület alkotócsoportjaként.

A Stúdió megalakulásakor a következő célokat tűzte ki:

Közösségi képzések formájában szeretné gazdagítani tagjai tudását. *Fejlesztetni a tagok feldolgozási és tervezési képességeit. Közös felkészülésekkel közösségi megjelenést biztosítani a különböző országos pályá-*



Gépi varrás tanulása közben



„Kitesszük a szűrét...” pályázat közösségi alkotásai

zatokon. Valamint közös alkotó tevékenység keretében *hagyományos gyökerű, tájspecifikus, modern kézműves tárgyakat* kíván létrehozni.

2017-ben végzett szakmai tevékenységünket a Hagyományok Háza támogatta. Nagyon mozgalmas volt a Stúdió első éve. Az összecsiszolódás éve volt, az egyéni alkotókból közösséggé kovácsolódtunk. A közösséget a népviseletes babakészítés, hímzés, nemezelés, bőrtárgy-készítés, szövés, csipkekészítés, mézeskalács készítés, hímes tojás készítés és fafaragás népművészeti szakágakban tevékenykedők alkotják.

Az első összejevetelünkkor dizájnelmélet és népi dizájn témában hallgattunk előadásokat. Alapozó hétvégének szántuk, dizájn alapfogalmainak tisztázására, a népművészet és a dizájn kapcsolatát boncolgattuk. A tagok bemutatták az egyéni elképzelésüket, a választott témát, amivel foglalkozni szeretnének az év során. Tervezői foglalkozást tartottunk formatervező segítségével. A stúdió tagjai közül néhányan részt vettünk az előző termékfejlesztő kurzuson is, így könnyebben igazodtunk az új szemléletmódhoz és segítettük a többi alkotótárs munkáját.

Második alkalommal a tervezési módszertanra fektettük a hangsúlyt, tervezés fázisait vettük sorra. *Csapó Angéla* szövő, Népi Iparművész jó példákat mutatott be, a modellezés és kísérletezés fontosságára világított rá. Téma volt többek között az új funkciók keresése, a megfelelő szelekció alkalmazása, valamint az életképes tervek megvalósítása gyakorlatban.

Sepsiné Szabó Emőke két alkalommal tartott csomagolástervezést. *Dervalics Renáta* formatervező a hetési kötény tökmagmotívumának továbbgondolásával elkészítette a stúdió logóját. A stúdió a megjelenések során így „beazonosíthatóvá” vált. Az országos pályázatokra



„Reformáció 500” pályázat közösségi munkái

beadott közösségi pályamunkákra ráhelyeztük az emblémánkat.

A Barkó Kézműves Egyesület vezetőit, Pálmai Ilka elnököt és Farkas Éva alelnököt kértük fel, hogy mutassák be a „Megvalósult csodák a barkók földjén – a barkóság újjáéledése és a barkó viselet megújulása” projektjüket, mely az Ózdi Kistérség országos hírű programja. Ebben a térségben a kevésbé ismert néprajzi népcsoport kézműves hagyományait dolgozták fel közösségben, iparművész és népi iparművészek irányításával. Jó marketing munkával, a kis települések összefogásával ma már néhány településen asszonyok készítik ezeket a tárgyakat, amelyeknek a piacát is megteremtették.

Szilágyi Zoltán ruhaipari szakembertől viseletek, öltözet kiegészítők, lakástextilek varrásának alapjait sajátítottuk el négy alkalom folyamán.

Illés Vanda hímző, Junior Prima díjas, a Hagyományok Háza Népi Iparművészeti Osztályának vezetője a modern kategóriájú népi iparművészeti alkotásokról (2018-tól a megnevezése: Modern Mester Remek, Modern Míves Termék) tartott előadást. Az előadásban található zsűrizésre beadott tárgyakat elemeztük. Tervezési konzultációra volt lehetőség, az év során elkészített tárgyak és tervek alapján.



„Első év – Egy év termése” kiállítás

Közösségi alkotás

2017-ben két országos pályázatra nyújtottunk be közösségi alkotást. Közös felkészülési folyamat előzte meg a tárgyak elkészítését.

A tavasz folyamán, fiatal közösségeként a VII. Országos „Kitesszük a szűrét...” szűr-, szűrrátét-készítő, szücs-hímzés- és nemez pályázatra nyújtottuk be közösségi pályamunkát. A zalai cifraszűr hímzés-motívumát dolgozták fel a stúdió tagjai, a pályázat II. kategóriájára – Szűr és szücsdíszítmények mai alkalmazása (viseletben, lakástextilben, használati tárgyak körében) – pályáztak. Mobiltelefon- és tablet token, valamint ékszeren köszönt vissza a szűr-motívum. A stúdió elismerő oklevélben részesült kutató, újíto és kísérletező munkájáért.

A Reformáció 500. évfordulójának alkalmából „A Reformáció történelmi és kulturális öröksége az élő népművészetben” című regionális és országos kiállításon vettünk részt, protestáns szimbólumukat jelenítettük meg ajándéktárgyakon, énekeskönyv borítón, mappákon, medálon és mézeskalácson is. Mézeskalácsokhoz esztétikus csomagolás is készült.

Fontosnak éreztük az év összegzését, ezért a Zalai Népi Design Stúdió „Első év – Egy év termése” vitrinkiállítás keretében mutatkoztak be a stúdió tagjai a Gébárti Kézművesek Házában.

A közösségi munkákon kívül, amit már ismertettem, néhány dol-

got kiemelnék a tárgymegújítások sorából. Büszkék vagyunk a *hetési kötény* tökmag hímzés-mintájának új „életére”: többen a stúdiótagok közül fontosnak érezték a termék-fejlesztés során e minta megjele-

nítését a tárgyaikon, így rákerülhetett a mai használati tárgyra – *Horváth Éva* által készített nemeztárolóra, *Domján Zsuzsanna* hímző, Népi Iparművész kulcstartóira, nyakba akasztható névtáblatartóira, textilszalvéta gyűrűire és öveire, *Donner Ferencné* hímzett ékszereire.

Venczelné Danyi Judit nemezelő, Népi Iparművész a *zalai cifraszűr* motívumát „szötte tovább”, a mai viseletkultúrában oly kedvelt kis fekete ruha „hangsúlyos” kiegészítőin, alkalmi táskán és övön.

Pacsai Gézané a *hetési vászon szöttes* csillagmotívumát csipkére ültette át, stólára került rá két végét lezáró szélcsipkeként.



Horváth Éva nemez munkái



Domján Zsuzsanna hetési tökmag hímzéssel díszített tárgyai



Venczelné Danyi Judit zalai szűrhimzés feldolgozása öltözetkiegészítőn



Pacsai Gézáné hetési szóttos csillagmotívum átültetése csipkére, Molnárné Riskó Erzsébet öltöztethető népviseletes játékbabája

Nagyné Kovács Katalin hímző, Népi Iparművész a *zalalahápi díszlepedő* színes motívumait párnán, mappán és üdvözlőlapon örökítette tovább.

Skrabut Éva egyesületi elnökünk a tárgyfejlesztő tevékenységünk következő állomásaként említi: „A népi design tevékenységnek nemcsak a tervezési és megvalósítási folyamata fontos. Nagyon lényeges, hogy az új termékek piacra is találjanak, ezzel is segítve a vi-

déken élő népművészek gazdasági tevékenységét. Ebben még nagyon szerény eredményekkel rendelkezünk, ám a Barkó projekt példáját követve jó marketingmunkával, a stúdiótagok összefogásával akár a piacát is megteremthetjük.”

Az előttünk álló alkotói évben a Zalai Népi Design Stúdióban a hagyományos díszítési technikákat ültetjük át a kortárs designkultúrába textileken, viseleteken, bőrön, fanyagon. Szabadrajzú mintákat ter-

vezünk, és iparművésszel konzultálunk formatervezés témakörében.

Tervezzük textiltervező, öltözettervező előadás és szakmai tudásátadás megvalósítását, melynek során választ keresünk arra, hogyan lehet folytatni, életben tartani a tradíciót, miképp lehet használni és újraértelmezni, a kortárs designkultúrába ültetni a hagyományos díszítési vagy struktúraképző technikákat. Szintén fontosnak tartjuk a „Modern viselet kiegészítők készítése – gyakorlati megvalósítás szempontjai” témában néprajzi háttérismeret tudásanyagának átadását a hatékony, inspiráló alkotómunkához.

POZVAI ANDREA a népi kézművességgel középiskolás korában került kapcsolatba. A gimnázium elvégzése után Zalaegerszegen bőrtárgy készítő képzésben vett részt. 1999-től a zalaegerszegi Gébárti Kézművesek Házában dolgozik. Budapesten népi játszóházi foglalkozásvezetői, közművelődési szakember és bőrtárgy készítő népi kismesterségek oktatója képesítéseket szerzett. 2001-től tagja, 2013 ősztől elnökségi tagja a Zala Megyei Népművészeti Egyesületnek. Ismereteit folyamatosan igyekszik gyarapítani. Múzeumi kutatómunkát végez a dunántúli múzeumokban. 2008-tól zsűriztetési csuhé- és gyékényjátékait. Helyi-, megyei-, regionális-, országos- és nemzetközi pályázatokon, kiállításokon vesz részt munkáival. Játszóházi foglalkozásokat, mesterség-bemutatókat tart gyermekek és felnőttek részére. 2009-től a Zala Megye Népművészetéért Alapítvány titkára. 2012-ben népi játék-készítésből megkapta a Népművészet Ifjú Mestere címet. 2013-ban gyékény-, szalma-, csuhétárgy készítő képesítést szerzett. 2015-ben a XVI. Országos Népművészeti Kiállításon Arany Oklevélben részesült „Göcseji kukoricás” társasjátékáért. 2016 tavaszától a Népművészeti Egyesületek Szövetsége Ifjúsági Bizottságának tagja. 2016 ősztől a Zala Megyei Népművészeti Egyesület közösségének, a Zalai Népi Design Stúdiónak koordinátora.